

EHDOTUS EUROOPAN SÄHKÖISEN OIKEUDEN STRATEGIAKSI (2014–2018)

(2013/C 376/06)

I JOHDANTO

1. Euroopan sähköisen oikeuden monivuotisen toimintaohjelman (2009–2013) hyväksyminen oli uusi askel sähköisen oikeuden kehittämisessä. Paperittomista oikeudellisista menettelyistä ja sähköisten välineiden käytöstä kaikkien oikeudellisiin toimiin osallistuvien välisessä viestinnässä on tullut oikeusjärjestelmän tehokkaan toiminnan tärkeä osatekijä jäsenvaltioissa. Sekä jäsenvaltiot että toimielimet haluavat jatkaa Euroopan sähköisen oikeuden järjestelmän kehittämistä.
2. Euroopan sähköisen oikeuden tavoitteena on tieto- ja viestintäteknologioiden käyttö ja kehittäminen jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien tueksi erityisesti rajatylittävissä tilanteissa, parantaa oikeussuojan saatavuutta ja kansalaisten, yritysten ja oikeusalan toimijoiden tiedonsaantia sekä helpottaa jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välistä yhteistyötä. Se pyrkii parantamaan oikeusjärjestelmän tehokkuutta samalla kun kunnioitetaan jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien itsenäisyyttä ja moninaisuutta sekä perusoikeuksia.
3. Euroopan sähköisen oikeuden järjestelmää on kehitettävä edelleen suorana palveluna Euroopan kansalaisille, jotka voivat hyödyntää sen lisäarvoa muun muassa Euroopan oikeusportaalien kautta. Olisi huolehdittava siitä, että Euroopan sähköisen oikeuden järjestelmän käyttäjät, kansalaiset mukaan luettuina, voivat hyödyntää nopeasti ja konkreettisesti Euroopan sähköisen oikeuden välineitä.
4. Tähän mennessä saavutetut tulokset, kohdatut ongelmat ja suunnitellut tavoitteet edellyttävät kokonaisvaltaista Euroopan sähköisen oikeuden strategiaa, jotta strategisella tasolla saadaan aikaan sitoutumista ja osallistumista. Euroopan sähköisen oikeuden uudessa strategiassa (2014–2018) on tarkoitus hyödyntää jo tehtyä työtä.

II SÄHKÖISEN OIKEUDEN KEHITTÄMISEN EDELLYTYKSET EUROOPAN TASOLLA**1. Tausta**

5. Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto päätti kesäkuussa 2007, että olisi ryhdyttävä toimiin tieto- ja viestintäteknologioiden käytön kehittämiseksi oikeusalalla Euroopan tasolla muun

muussa luomalla eurooppalainen portaali oikeussuojan saatavuuden parantamiseksi rajatylittävissä tilanteissa.

6. Vastauksena neuvoston kehoitukseen komissio esitti elokuussa 2008 tiedonantonsa "Tavoitteena sähköisen oikeudenkäytön strategia Euroopalle" ⁽¹⁾.
7. Eurooppa-neuvosto pani 19. ja 20. kesäkuuta 2008 pidetyssä kokouksessaan merkille aloitteen sähköisen oikeuden yhtenäisen EU-portaalien käyttöön ottamisesta asteittain vuoden 2009 loppuun mennessä. Portaalien on tarkoitus tarjota yksi monikielinen ja helpokäyttöinen yhteyspiste koko Euroopan sähköisen oikeuden järjestelmään eli eurooppalaisille ja kansallisille tietosivustoille ja/tai palveluihin.
8. Yhteistyössä komission ja Euroopan parlamentin kanssa laadittu ensimmäinen Euroopan sähköisen oikeuden monivuotinen toimintaohjelma (2009–2013) hyväksyttiin oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa marraskuussa 2008.
9. Ensimmäisen toimintaohjelman hyväksymisen yhteydessä neuvosto hyväksyi uuden työskentelyrakenteen luomisen. Neuvoston sähköisen lainsäädännön työryhmä on sittemmin tehnyt huomattavan työmäärän neuvoston sille antaman toimeksiannon täyttämiseksi. Ensimmäisessä toimintaohjelmassa asetetut tavoitteet on suurelta osin saavutettu, ja niihin liittyvä työ jatkuu.
10. Euroopan parlamentti on osoittanut kiinnostuksensa sähköisen oikeuden alalla tehtyä työtä kohtaan. Se hyväksyi 18. joulukuuta 2008 sähköisestä oikeudenkäytöstä päätöslauselman ⁽²⁾, jossa se totesi muun muassa, että pitäisi luoda sopiva koneisto sen varmistamiseksi, että tuleva lainsäädäntö laaditaan siten, että sitä voidaan käyttää online-sovelluksissa. Lisäksi se hyväksyi täysistunnon 22. lokakuuta 2013 sähköistä oikeutta koskevan päätöslauselman ⁽³⁾, jossa se vaati sähköisten sovellusten käyttöä, asiakirjojen toimitamista sähköisessä muodossa, videoneuvottelujen käyttöä sekä oikeudellisten ja hallinnollisten rekisterien yhteenliittämistä tuomioistuimenmenettelyjen ja tuomioistuimen ulkopuolella tapahtuvien menettelyjen kustannusten pienentämiseksi.

⁽¹⁾ KOM(2008) 329 lopullinen.

⁽²⁾ (2008/2125 (INI)).

⁽³⁾ (2013/2852 (RSP)).

2. Tärkeimmät saavutukset

11. Euroopan oikeusportaali, jota komissio ylläpitää neuvoston antamaa ohjeistusta noudattaen, otettiin käyttöön 16. kesäkuuta 2010. Jäsenvaltiot ja komissio ovat sen jälkeen jatkuvasti kehittäneet sivustoa uusilla toiminnoilla (kuten dynaamiset lomakkeet) ja lisäämällä säännöllisesti uutta sisältöä. Euroopan oikeusportaalin on tarkoitus palvella yhteyspisteenä, jonka kautta Euroopan kansalaiset ja oikeusalan ammattilaiset voivat saada omalla kielellään tietoa Euroopan ja jäsenvaltioiden menettelyistä ja oikeusjärjestelmän toiminnasta.
12. Useat jäsenvaltiot ovat jo kehittäneet pilottihankkeita sähköisen oikeuden alalla ja osallistuneet niihin esimerkiksi jäsenvaltioiden maksukyvyttömyysrekistereiden yhteenliittämiseksi ja huomattavien teknisten parannusten tekemiseksi. Euroopan sähköisen oikeuden infrastruktuuria kehitetään asteittain. Tärkeän osatekijän muodostaa tekninen ja organisatorinen infrastruktuuri tuomioistuinten, hallinnollisten järjestöjen, oikeusalan ammattilaisten, kansalaisten ja yritysten välistä suojattua tietojenvaihtoa varten e-CODEX-hankkeen puitteissa.
13. Useat jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön videoneuvottelujärjestelmiä nopeuttaakseen oikeudellisia menettelyjä helpottamalla todistajien tai osapuolten kuulemista. Työ siviilijä kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston sivuston ja oikeudellisen atlaksen sivuston liittämiseksi Euroopan oikeusportaaliiin on käynnissä. Neuvosto on myös hyväksynyt päätöksen yhteistyön tekemisestä rikosoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston kanssa.
14. Äskettäisen sähköistä oikeutta koskeneen kyselyn ⁽¹⁾.
15. Sähköisen lainsäädännön alalla on kehitetty oikeudellisten lähteiden saatavuuden ja semanttisen yhteentoimivuuden kannalta tärkeitä osatekijöitä. Neuvosto antoi vuonna 2009 päätelmät eurooppalaisesta oikeuskäytäntötunnuksesta (ECLI) EU:n ja kansallisten tuomioistuinten tuomioiden löytämisen ja yksiselitteisten siteerausten helpottamiseksi. Useat jäsenvaltiot ovat jo ottaneet ECLI-tunnukseen käyttöön. Komissio ja useat jäsenvaltiot valmistelevat ECLIHakuohjelman käyttöönottamista Euroopan oikeusportaalissa maaliskuun 2014 loppuun mennessä. ECLI-tunnuksen käyttöönottoa valmistellaan myös unionin tuomioistuinmessä ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa.
16. Neuvosto antoi vuonna 2011 päätelmät eurooppalaisesta lainsäädäntötunnuksesta (ELI). ELI-tunnuksen avulla voidaan vapaaehtoisuuden pohjalta tunnistaa ja nimetä EU:n ja jäsenvaltioiden säädökset ja siteerata niitä sähköisesti. Tätä standardimuotoista tunnistetta käytetään EUR-Lexissä ja useat jäsenvaltiot ovat ottamassa sen käyttöön.

3. Yhdenmukaisuus sähköisen hallinnon kanssa

17. Euroopan sähköisessä oikeudessa olisi pyrittävä suurempaan yhdenmukaisuuteen sähköisen hallinnon yleisen kehityksen kanssa, joka on kuvattu yksityiskohtaisesti komission tiedonannossa (KOM(2010) lopullinen) Euroopan yhteentoimivuuksstrategiasta (EIS) ja eurooppalaisista yhteentoimivuuksperiaatteista (EIF). Näissä asiakirjoissa todetaan selvästi, että tehokas yhteentoimivuuks oikeudellisella, organisatorisella, semanttisella ja teknisellä tasolla johtaa vähitellen kestävä palvelujärjestelmän syntymiseen ja että yhteentoimivuuks on olennaisen tärkeää, jotta tieto- ja viestintäteknologian sosiaaliset ja taloudelliset mahdollisuudet voidaan hyödyntää mahdollisimman hyvin. Euroopan sähköisen oikeuden järjestelmää on kehitettävä oikeuslaitoksen riippumattomuuden ja vallanjaon periaatteita noudattaen.

III YLEISET PERIAATTEET

18. Euroopan sähköisen oikeuden alalla tehtävä työ perustuu seuraaville periaatteille:

a) Vapaaehtoiset toimet

19. Vapaaehtoinen osallistuminen Euroopan sähköisen oikeuden hankkeisiin on kunkin yksittäisen jäsenvaltion harkittavallassa, lukuun ottamatta tilanteita, joissa on annettu Euroopan unionin säädös, joka sisältää vaatimuksen toteuttaa tietty Euroopan sähköisen oikeuden järjestelmään liittyvä hanke.

b) Hajauttaminen

20. Euroopan sähköisen oikeuden käsite perustuu Euroopan tasolla hajautetun järjestelmän periaatteeseen, jossa erilaiset jäsenvaltioiden itsenäiset ja yhteentoimivat kansalliset järjestelmät liitetään yhteen. Tämän hajauttamista koskevan yleisen periaatteen mukaisesti kunkin jäsenvaltion tehtävä on varmistaa jäsenvaltioiden järjestelmien yhteenliittämisen edellyttämä kansallisten sähköisen oikeuden järjestelmien tekninen toteutus ja hallinnointi.

⁽¹⁾ Ks. 15690/1/12 REV 1 EJUSTICE 73 JURINFO 46 JUSTCIV 331 COPEN 244 CONSOM 139 DRS 126 DROIPEN 159.

21. Tietynasteinen keskittäminen EU:n tasolla on kuitenkin tarpeen. Keskittämistä voidaan harkita myös eräissä erityistilanteissa, esimerkiksi jos se on kustannustehokkain ratkaisu tai jos on annettu säädös.

c) *Yhteentoimivuus*

22. Yhteentoimivuus mahdollistaa jäsenvaltioiden järjestelmien yhteenliittämisen ja tarvittaessa keskitettyjen ratkaisujen käytön ja on siten hajautettujen järjestelmien olennainen osatekijä. Olisi varmistettava oikeusjärjestelmän sovelluksiin valittujen teknisten, organisatoristen, oikeudellisten ja semanttisten näkökohtien yhteensopivuus ja samalla taattava jäsenvaltiolle mahdollisimman suuri joustavuus.

d) *Eurooppalainen ulottuvuus*

23. Euroopan sähköisen oikeuden strategian on tarkoitus kattaa yksityis-, rikos- ja hallinto-oikeuden aloilla hankkeet, joilla on eurooppalainen ulottuvuus.

24. Euroopan sähköisen oikeuden yhteydessä kehitettyjen hankkeiden, erityisesti kaikkien Euroopan oikeusportaaliin sisällytettävien hankkeiden, on oltava sellaisia, joihin kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot voivat osallistua, ja jäsenvaltioita olisi kannustettava osallistumaan kaikkiin hankkeisiin, jotta varmistetaan niiden kestävyys pitkällä aikavälillä ja kustannustehokkuus. Kaikkien hankkeiden olisi voitava tuottaa suoraa käytännön hyötyä erityisesti kansalaisille, yrityksille ja/tai tuomioistuimille.

25. Euroopan sähköisen oikeuden kehittämisessä olisi otettava huomioon myös Euroopan tasolla lisäarvoa tuovat kansalliset hankkeet.

IV EUROOPAN SÄHKÖISEN OIKEUDEN TAVOITTEET

a) *Oikeusalan tietojen saatavuus*

26. Tavoitteena on parantaa oikeusalan tietojen saatavuutta Euroopan unionissa. Euroopan oikeusportaalilla on merkittävä rooli tämän tavoitteen saavuttamisessa.

b) *Asian vieminen tuomioistuimeen ja tuomioistuinten ulkopuoliset menettelyt valtioiden rajat ylittävissä tilanteissa*

27. Euroopan sähköisen oikeuden olisi pyrittävä tarjoamaan aiempaa paremmat mahdollisuudet asian viemiseksi tuomi-

oistuimeen ja helpottamaan tuomioistuinten ulkopuolisten menettelyjen käyttöä sähköisen viestinnän keinoin rajatylittävissä tilanteissa.

28. Siksi on jatkettava useissa jäsenvaltioissa kansallisella tasolla jo aloitettua työtä ja luotava edellytykset vuorovaikutteisille rajatylittävälle oikeuspalveluille Euroopan tasolla.

29. Paperittomia oikeudenkäynti- ja muita menettelyjä olisi edelleen kehitettävä jäsenvaltioiden vapaaehtoisten toimien periaatteen mukaisesti.

c) *Oikeusviranomaisten välinen yhteydenpito*

30. Jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten sähköisen yhteydenpidon yksinkertaistaminen on erityisen tärkeää (esimerkiksi videoneuvottelujen tai suojatun sähköisen tiedonvaihdon välityksellä).

31. Oikeusviranomaisille olisi tarjottava suojattu pääsy heille varattuihin eri toimintoihin, joihin heillä tulisi olla eriytyvät käyttöoikeudet yhtenäisen ja yhteentoimivan todentamismenettelyn kautta.

V STRATEGIAN TÄYTÄNTÖÖNPANO

1. Euroopan oikeusportaalii

32. Euroopan oikeusportaalii on kehitettävä yhtenä yhteyspisteinä ("one-stop shop"). Tämä ei sulje pois muita viestintätapoja (esimerkiksi verkkojen välistä viestintää).

33. Euroopan oikeusportaalii olisi tarjottava kansalaisille, yrityksille ja oikeusalan toimijoille tietoa EU:n ja sen jäsenvaltioiden lainsäädännöstä. Portaalii olisi myös olla keino tarjota pääsy muuhun oikeusalan tietoon kansallisella, Euroopan ja kansainvälisellä tasolla.

2. Yhteentoimivuus

34. Olisi varmistettava organisatorinen, oikeudellinen, tekninen ja semanttinen yhteentoimivuus. Tämän vuoksi Euroopan sähköisen oikeuden puitteissa olisi kehitettävä teknisiä ratkaisuja tuomioistuinten, kansallisten viranomaisten, oikeusalan ammattilaisten, kansalaisten ja yritysten välistä suojattua tietojenvaihtoa varten. Käytettävissä olevat avoimet tekniset standardit ja jo kehitetyt ratkaisut (esimerkiksi e-CODEX-hanke) olisi otettava huomioon ennen uusien kehittämistä. Jäsenvaltioiden olisi myös oltava aktiivisia näiden ratkaisujen kehittämisessä ja niitä koskevassa päätöksenteossa.

3. Lainsäädännölliset näkökohdat

35. Lainsäädäntömenettelyssä olisi otettava huomioon uuden-aikaisen tieto- ja viestintäteknologian johdonmukaisen käytön varmistaminen uuden oikeusalan koskevan EU:n lainsäädännön täytäntöönpanossa, olemassa olevan lainsäädännön muuttaminen ja uudelleenlaadinta mukaan luettuina. Siirrettävä tieto on kuvailtava pelkästään sen sisällön perusteella eikä minä tahansa visuaalisena esityksenä. Tiedon tai asiakirjojen siirtokeinot on kuvailtava toiminnallisella, teknisesti neutraalilla tavalla.

4. Euroopan oikeudellinen semanttinen verkko

36. Rajat ylittävää oikeudellisten tietojen vaihtoa, erityisesti kun on kyse EU:n tai kansalliseen lainsäädäntöön liittyvästä tiedosta, oikeuskäytännöstä ja oikeusalan sanastoista, hidastaa tehokkaiden keinojen puute tämän tyyppisen tiedon jakamiseksi.
37. Erilaisilla hankkeilla voidaan puuttua tähän ongelmaan ja lisätä oikeudellisten tietojen vaihtoa ja semanttista yhteentoimivuutta koko Euroopassa ja sen ulkopuolella. Euroopan oikeudellisen semanttisen verkon kehittämistä olisi jatkettava vapaaehtoisuuden pohjalta. Verkon tavoitteena on parantaa oikeudellisen tiedon saatavuutta ja prosessoitavuutta tekemällä oikeudellisen tiedon tunnistaminen ja semanttikka yhteentoimiviksi.

5. Rekisterien yhteenliittäminen

38. Olisi edistettävä oikeusalan kannalta olennaisia tietoja sisältävien kansallisten rekisterien yhteenliittämistä. Olisi varmistettava tarpeelliset tekniset ja oikeudelliset edellytykset, jotta yhteenliittäminen olisi mahdollista.
39. Tämän alan toimissa olisi keskityttävä sellaisten rekisterien yhteenliittämiseen, joista on hyötyä kansalaisille, yrityksille, oikeusalan toimijoille ja tuomioistuimille.

6. Verkot

40. Sähköisen oikeuden järjestelmä voi helpottaa jo olemassa olevien Euroopan tason oikeusalan verkkojen toimintaa. Näitä ovat esimerkiksi siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto ja rikosoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto. Tämän vuoksi Euroopan sähköisen oikeuden ja Euroopan oikeusportaalin tarjoamia mahdollisuuksia olisi vielä tutkittava asianomaisia viranomaisia kuullen.

7. Yhteistyö oikeusalan toimijoiden ja Euroopan sähköisen oikeuden muiden käyttäjien kanssa

41. Euroopan sähköisen oikeuden strategian toteuttaminen edellyttää jäsenvaltioiden tuomioistuinten ja muiden oikeusalan toimijoiden osallistumista. Nämä oikeusalan toimijat olisivat otettava mukaan Euroopan sähköistä oikeutta koskeviin keskusteluihin ja hankkeisiin sen varmistamiseksi, että kehitettävät ratkaisut vastaavat kunkin kohderyhmän todellisia tarpeita.
42. Näin ollen on olennaisen tärkeää, että jäsenvaltioiden tuomioistuinten edustajilla on mahdollisuus antaa panoksensa Euroopan sähköisen oikeuden kehittämiseen, erityisesti jotta Euroopan sähköistä oikeutta varten kehitettävissä ratkaisuissa voidaan ottaa huomioon heidän näkökulmansa ja käyttäjätarpeensa.
43. Lisäksi on toivottavaa, että muut oikeusalan toimijat, esimerkiksi lakimiehet, notaarit, oikeusvirkamiehet ja muut, otetaan mukaan tuleviin Euroopan sähköistä oikeutta koskeviin keskusteluihin sen varmistamiseksi, että kehitettävät ratkaisut vastaavat heidän todellisia tarpeitaan.
44. Tähän liittyen olisi perustettava mekanismi oikeusalan toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä varten sen varmistamiseksi, että yhteistä etua koskevat asiat otetaan huomioon Euroopan sähköisen oikeuden strategian yhteydessä.
45. Huomiota olisi kiinnitettävä myös suuren yleisön edustajien, kuten Euroopan oikeusportaalin käyttäjien, ja yritysmaailman toimijoiden mielipiteiden ja palautteen kokoamiseen.

8. Kääntäminen

46. Koska Euroopan kansalaisten olisi päästävä helposti Euroopan sähköisen oikeuden järjestelmään, on harkittava mittavia ja kustannustehokkaita kääntämistä koskevia pitkän aikavälin toimia. Euroopan oikeusportaalin sisällöstä olisi tarjottava luotettavia käännöksiä kaikilla Euroopan unionin virallisilla kielillä.

9. Sähköisen oikeuden alan säännöt ja oikeudet

47. Euroopan sähköiseen oikeuteen liittyvä kehitys tuo mukanaan uusia haasteita henkilötietojen suojaamiselle. On todennäköistä, että tiedon keruu ja jakaminen laajenee Euroopan sähköisen oikeuden strategian toteuttamisen myötä. Henkilötietojen suojaaminen on näin ollen keskeistä tässä yhteydessä. Tulevassa sähköiseen oikeuteen liittyvässä työssä on otettava huomioon yksilöiden suojaa koskevat säännöt henkilötietojen käsittelyn osalta sekä henkilötietojen vapaata liikkuvuutta koskevat säännöt.

48. Olisi laadittava tarpeen mukaan säännöt tiedon omistuksesta, jotta voidaan määrittää vastuu sähköisen oikeuden portaalissa julkaistavasta tietosisällöstä. Periaatteessa jokainen sisällöntuottaja on yksin vastuussa työstään ja hänen on noudatettava teollis- ja tekijänoikeuksia ja kaikkia muita sovellettavia oikeudellisia vaatimuksia.
49. Vastaavat säännöt olisi laadittava sellaisten sähköisten toimintojen käyttöä varten, jotka mahdollistavat jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välisen tiedonvaihdon, henkilötietojen vaihto mukaan luettuna, sekä oikeudenkäynneissä käytettävien asiakirjojen sähköistä toimittamista varten.
50. Komissiota pyydetään erityisesti tähän liittyen tutkimaan edelleen, onko sähköisen oikeuden alalla tarpeen esittää uusi säädösehdotus. Säädöksessä olisi määriteltävä laajempi oikeudellinen kehys ja keinot konkreettisen sähköisen oikeuden strategian täytäntöönpanemiseksi Euroopan tasolla.

10. Tunnettuuden edistäminen

51. Euroopan sähköisen oikeuden strategian täytäntöönpanossa olisi kiinnitettävä huomiota käytettävissä olevien toimintojen tunnettuuden edistämiseen Euroopan sähköisen oikeuden järjestelmien käyttäjien keskuudessa.

11. Rahoitus

52. Euroopan sähköisen oikeuden kehittäminen edellyttää huomattavaa rahoitusta. Siksi on tärkeää varmistaa riittävä rahoitus EU:n tasolla erityisesti
- kannustamaan sähköisen oikeuden järjestelmien toteuttamiseen kansallisella tasolla, mikä edistäisi Euroopan sähköisen oikeuden kehittämistä sellaisena kuin sitä toteutetaan tämän strategian pohjalta, mukaan lukien 30 kohdassa mainitut toimet sekä kansallisten rekisterien yhteenliittäminen; lisäksi olisi varmistettava sellaisten hankkeiden kuin e-CODEX ja e-SENS tulosten kestävyys;
  - mahdollistamaan Euroopan tason hankkeiden toteutus, mukaan lukien Euroopan oikeusportaalin toiminta, ylläpito ja kehittäminen edelleen;
  - varmistamaan, että Euroopan oikeusportaalilla pystytään edelleen tarjoamaan kaikilla unionin virallisilla kielillä.
53. Euroopan tason rahoitus sähköisen oikeuden alalla tehtävälle työlle (sekä kansallisella että Euroopan tasolla), mu-

kaan lukien konkreettiset hankkeet, jotka määritellään ja toteutetaan tulevan toimintasuunnitelman mukaisesti, on taattava monivuotisessa rahoituskehyksessä (2014–2020) ja erityisesti oikeusalan ohjelman (2014–2020) rahoituspuutteissa.

54. Tässä strategiassa ja siihen liittyvässä toimintasuunnitelmassa tarkoitettujen Euroopan sähköiseen oikeuteen liittyvät hankkeet voivat saada rahoitusta myös muista unionin ohjelmista edellyttäen, että hankkeet täyttävät tällaisissa ohjelmissa määritellyt ehdot ⁽¹⁾.

12. Ulkosuhteet

55. Unionin ja sen jäsenvaltioiden olisi mahdollisuuksien mukaan kehitettävä yhteistyötä kolmansien maiden kanssa sähköisen oikeuden alalla.
56. Tämän mahdollisen yhteistyön olisi tapahduttava Euroopan unionin tasolla vahvistettuja institutionaalisia sääntöjä noudattaen.

13. Sähköisen oikeuden monivuotinen toimintaohjelma (2014–2018)

57. Vuoden 2014 ensimmäisellä puoliskolla olisi hyväksyttävä monivuotinen toimintaohjelma tämän strategian toteuttamiseksi ja käytännön ohjeistukseksi sen jatkotoimia varten. Toimintasuunnitelman olisi sisällettävä luettelo kyseisellä ajanjaksolla suunnitelluista hankkeista sekä selkeät tiedot halukkaista osallistujista, toimet hankkeiden käytännön toteutusta varten ja alustava aikataulu, niin että sähköisen lainsäädännön työryhmä (sähköinen lainsäädäntö) ja tarvittaessa asiaan liittyvät sidosryhmät voivat toteuttaa konkreettisia jatkotoimia. Edellisen sähköisen oikeuden monivuotisen toimintaohjelman tulokset ja etenemissuunnitelma otetaan tarvittaessa huomioon uudessa toimintasuunnitelmassa.
58. Työryhmä valmistelee toimintasuunnitelmaa kuullen komissiota ja seuraa sen täytäntöönpanoa vähintään puolivuositain. Toimintasuunnitelmaa olisi mukautettava, jos tilanteen kehittyminen antaa siihen aihetta.
59. Yksittäisiin hankkeisiin osallistuvien jäsenvaltioiden epäviralliset työryhmät voivat tarvittaessa kokoontua kyseisillä aloilla tehtävän työn edistämiseksi. Näiden kokosten tulokset olisi esitettävä sähköisen lainsäädännön työryhmälle (sähköinen oikeus).

⁽¹⁾ Komissiota pyydetään esittämään taulukko kaikista potentiaalisista rahoitusmenetelmistä, joita on saatavilla EU:n ja kansallisen tason hankkeisiin ja joita voitaisiin käyttää sähköisen oikeuden rahoitukseen.